

Szkoła kaliska i jej budynek, pod redakcją Bogumiły Celer, Joanny Montelatic, Krzysztofa Walczaka, wyd. Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Kalisz 2020, ss. 197.

„Droga mnie wiedzie do starego grodu,
Otoczonego ramionami Proсны [...]
I nawet mury wahają się szkolne
Rozpoznać we mnie swe dziecko swawolne! [...]”¹

Szkoła kaliska pretenduje do miana jednej z najstarszych szkół średnich ogólnokształcących w Polsce. Jej rodowód wywodzi się ze szkoły kolegiackiej zlokalizowanej przy kolegiacie św. Pawła w Kaliszu powstałej w drugiej połowie XIII wieku. Choć w kolejnych latach szkoła ulegała różnym przemianom organizacyjnym i nazewniczym, aż do lat 60. XX wieku kształciła wyłącznie uczniów płci męskiej, zmieniała miejsce funkcjonowania w przestrzeni miasta Kalisza, to zachowała swą ciągłość edukacyjną. Od 1923 roku szkole kaliskiej patronuje Kaliszanin, wychowanek szkoły kaliskiej ówczesnej Wyższej Szkoły Realnej w Kaliszu, poeta, dziennikarz, współzałożyciel i pierwszy prezes Towarzystwa Szkoły Ludowej z siedzibą w Krakowie w jednej osobie – Adam Asnyk (1832-1897)². Na łamach dziennika „Kaliszanin” w 1870 roku zadebiutował wierszem „Rodzinnemu miastu”. Pamięć o Adamie Asnyku kultuwyuje nie tylko miasto, społeczność szkoły kaliskiej, ale również badacze, którzy obdarzają czytelników swoimi wytworami pracy naukowej. Tak też stało się w 2020 roku, kiedy to nakładem wydawnictwa Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk ukazała się kolejna publikacja poświęcona *schoala calisiensis*. Jest to praca zatytułowana *Szkoła kaliska i jej budynek*, powstała pod redakcją Bogumiły Celer, Joanny Montelatic i Krzysztofa Walczaka. Dotychczas staraniem wymienionego wydawcy opublikowano następujące tomy poświęcone tej placówce: *Szkoła kaliska. Dzieje I Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Asnyka*, pod redakcją Edwarda Polanowskiego (1993) i *Szkoła kaliska. Dzieje I Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Asnyka. Nauczyciele i wychowankowie*, pod redakcją Krzysztofa Walczaka (1998).

Do wydania dzieła pt. *Szkoła kaliska i jej budynek*, przyczynił się jubileusz obchodów 200. rocznicy wzniesienia gmachu I Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Asnyka w Kaliszu w 2019 roku. Z tej okazji została zorganizowana konferencja naukowa, której wyniki badań zaprezentowano w monografii uzupełniając ją o jeden tekst przygotowany „na potrzeby publikacji pokonferencyjnej” (s. 8), o czym komunikuje *Wstęp*.

Na recenzowaną książkę, o układzie chronologiczno-problemowym, składa się dzieśięć rozdziałów z pełnym zestawieniem bibliografii, w tym źródeł archiwalnych, źródeł drukowanych, źródeł prasowych, literatury oraz netografii.

¹ A. Asnyk, *Rodzinnemu miastu*, „Kaliszanin: gazeta miasta Kalisza i jego Okolic” z 7 lutego 1870, nr 14.

² A. Borowiak, *Historia asnykowskich zjazdów*, [dostęp 13.05.2021] http://www.archiwum.asnyk.kalisz.pl/Zjazd_Hi.htm

Pierwszy rozdział autorstwa Krzysztofa Walczaka (Akademia Kaliska im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego) zatytułowany *750 lat istnienia szkoły kaliskiej (I Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza w Kaliszu)* to refleksje nad dziejami najstarszej szkoły kaliskiej, które splatają się z historią i życiem grodu nad Prosną. Autor przedstawił okoliczności powstania i kolejne stadia rozwoju szkoły kaliskiej, zwracając uwagę na jej różne formy organizacyjne oraz zmiany nazewnictwa od początku jej istnienia do chwili obecnej. Dzisiaj miano szkoły kaliskiej nosi I Liceum Ogólnokształcące im. Adama Asnyka w Kaliszu.

Kolejne studium Iwony Barańskiej (Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) nosi tytuł *Sylwester Szpilowski i budowa gmachu szkolnego*. Autorka podjęła analizę zagadnienia cieszącego się zainteresowaniem badaczy wyrażonym w tytule książki, najpierw prezentując sylwetkę architekta Sylwestra Szpilowskiego (1790-1832), a następnie omawiając jego wkład w powstanie projektu gmachu dla Szkoły Wojewódzkiej Kaliskiej.

W rozdziale pt. *Wybrane księgozbiory prywatne nauczycieli kaliskiej Almae Matris w pierwszej połowie XIX wieku* Marcin Mikołajczyk (Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk oraz Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu) zwrócił uwagę na zasoby biblioteczne szkoły kaliskiej oraz na właścicieli księgozbiorów wybranych z grona nauczycieli związanych ze szkołą kaliską w pod koniec XVIII i do lat 30. XIX wieku. Bazą źródłową stała się literatura przedmiotu badań oraz akty notarialne.

Autor Maciej Błachowicz (Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) w artykule pt. *Szkolne lata Adama Chodyńskiego – Powiatowa Szkoła Filologiczna w Kaliszu w latach 1842-1846* skupił się na zaprezentowaniu wybranych aspektów życia codziennego uczniów szkoły kaliskiej. Posłużył się w tym celu biogramem szkolnym Adama Chodyńskiego (1832-1902), znanego w Kaliszu historyka, dziennikarza, literata, prawnika a przede wszystkim współzałożyciela i pierwszego redaktora pisma „Kaliszanin: gazeta miasta Kalisza i jego Okolic”.

Działalność Melanii Parczewskiej na rzecz polskiej oświaty to tytuł rozdziału autorki Ewy Andrysiak (Katedra Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego). W artykule omówiono biogram Melanii Parczewskiej (1850-1920), jej aktywność oświatową na rzecz dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców miasta nad Prosną oraz formy upamiętniania jej zasług przez społeczność szkolną Państwowego Gimnazjum im. Adama Asnyka w Kaliszu w 1930 roku z udziałem m.in. Sławomira Czerwińskiego Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a jednocześnie byłego ucznia szkoły kaliskiej.

Jadwiga Miluška (Biblioteka Publiczna im. Braci Gillerów w Opatówku) w artykule pt. *Stefan Giller jako nauczyciel Gimnazjum Filologicznego w Kaliszu* skupiła się na sylwetce Stefana Januarego Gillera (1833-1918), nawiązując do jego uczniowskich lat szkolnych i jego nauczycielskiej kariery zawodowej w szkole kaliskiej, rozwijającej się pod okiem utrudniającego naukę i pracę zabory rosyjskiego.

Rozdział Elżbiety Steczek-Czerniawskiej (Akademia Kaliska im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego) *Prezydent Stanisław Wojciechowski jako uczeń i wychowanek kaliskiej Almae Matris* poświęcony jest sylwetce drugiego prezydenta II Rzeczypospolitej Polskiej Stanisława Wojciechowskiego (1869-1953). Autorka przedstawiła Stanisława Wojciechowskiego jako ucznia Męskiego Gimnazjum Klasycznego w Kaliszu a także jego związki ze szkołą kaliską już po jej ukończeniu.

Tekst Bogumiły Celer (Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk oraz Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu) *Szkoła i jej wychowankowie* jest kontynuacją problematyki dotyczącej byłych uczniów szkoły kaliskiej. Dokonując przeglądu literatury przedmiotu badań, autorka wymieniła kategorie zawodowe wychowanków i wyszczególniła te, które w jej subiektywnej ocenie, stanowią galerię znakomitych postaci „Asnykowców”, czyli absolwentów szkoły mającej za patrona Adama Asnyka.

Joanna Montelatic (I Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Asnyka w Kaliszu) w rozdziale *Patron szkoły w recepcji wychowanków* podjęła refleksję nad ukazaniem działań artystycznych młodzieży w Roku Adama Asnyka (2018) i w roku obchodu 200-lecia wzniesienia gmachu I Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Asnyka w Kaliszu (2019). W kręgu jej zainteresowań znalazły się również rozważania dotyczące poznania stosunku wychowanków liceum do poezji patrona szkoły.

Książkę zamyka artykuł Urszuli Janczar (I Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Asnyka w Kaliszu) noszący tytuł *Asnyk – tradycja napisana historią, historia napisana tradycją*. Autorka podjęła próbę ukazania, jak tradycja i historia determinują ukształtowanie sylwetki zasługującej na miano „Asnykowca”. W jej opinii „Asnykowca” charakteryzują takie cechy jak, m.in. zdyscyplinowanie, otwartość na innych ludzi, patriotyzm, kultura osobista.

Nie ulega wątpliwości, że omawiana praca jest interesującym studium o charakterze interdyscyplinarnym z zakresu dziejów polskiej szkoły. Rezultaty pracy zbiorowej są nie tylko udziałem teoretyków, ale też i praktyków. Została ona przygotowana rzetelnie, a staranny dobór ilustracji i fotografii, z pewnością zwróci uwagę niejednego Czytelnika. Mając na uwadze walory naukowe, jak i edytorskie książki o jednej z najstarszych szkół w Polsce, która wpisuje się w historię Kalisza ponad 750-letnimi dziejami szkolnictwa i 200. rocznicą wzniesienia gmachu szkolnego, rekomenduję ją szerokiemu gronu polskich i zagranicznych Czytelników.

Maria Radziszewska